

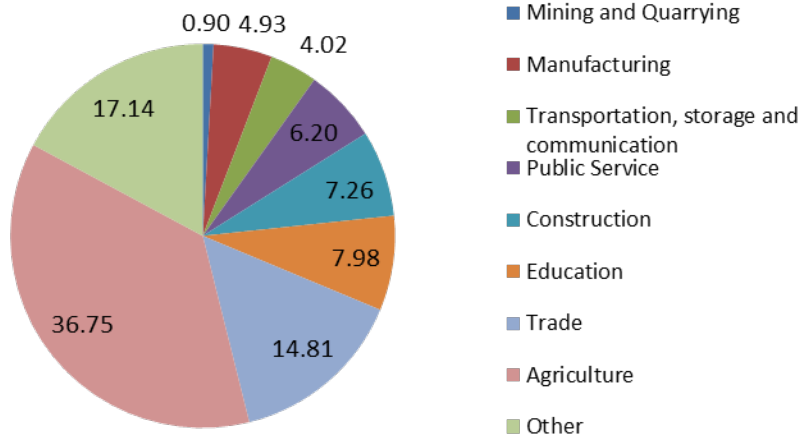

Azərbaycanın Kənd Təsərrüfatı: Sektorun rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsinə yönəlmiş Dünya Bankının proqramı

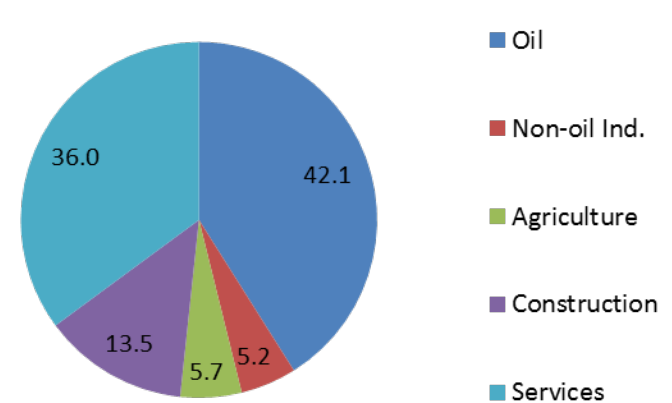
Rufiz Çıraqzadə
Dünya Bankı

Kənd Təsərrüfatı Sektorunun vəziyyəti

Employment composition, 2014, % of total

GDP composition, 2014, % of total

Kənd Təsərrüfatının ÜDM-də payı yüksək deyil (4.9 % 2013-cü ildə, 5.7% 2014-cü ildə). Bununla yanaşı, bu sektor məşğulluq üçün çox vacibdir - əhalinin 37% kənd təsərrüfatı sektorunda çalışır.

Kənd Təsərrüfatında Məhsuldarlığın və Rəqabətliyin artırılması üçün çətinliklər

- Fermerlərin bazara çıxışı problemlidir, istehsal zənciri inkişaf etməyib, istehsalçılar ilə emalçılar arasında əlaqələr zəifdir.
(istehsalçılar ilə emalçılar arasında müqavilə mexanizmi mövcud deyil)
- İrriqasiya və drenaj sistemi zəif işləyir *(şəbəkənin 50% sıradan çıxıb, yüksək su itkisi, suyun qeyri-səmərəli paylanması, 275,000 hektar sahənin şoranlaşmaya məruz qalması, ölkədə kənd təsərrüfatı istehsalının 85 %-i suvarmadan asılı vəziyyətdədir)*
- Maliyyə resurslarına çıxış məhduddur *(kənd təsərrüfatı kreditləri bankların ümumi kredit portfelinin çox kiçik hissəsini təşkil edir. Kredit portfelinin 85%-i Bakıda cəmləşib)*
- Zəif kənd təsərrüfatı xidmətləri (informasiya məsləhət, baytarlıq)
- Elmi tədqiqat sistemində olan gerimələr
- Yeyinti məhsullarının təhlükəsizliyi, SFX və keyfiyyət məsələləri *(ərzaq təhlükəsizlik sistemində parakəndəlik, 6 təşkilat təkrar nəzarət funksiyalarına malikdir)*

Kənd Təsərrüfatının Rəqabətliyinin Gücləndirilməsi Layihəsi

Layihənin ümumi inkişaf məqsədi aşağıda qeyd olunanlar vasitəsilə kənd təsərrüfatı istehsalçılarının bazarlara çıxışına köməklik göstərməkdir:

- Kənd təsərrüfatı mallarının marketing zəncirlərinin fəaliyyətində əsas maneələrin aradan qaldırılmasına yönəlmiş tədbirlər vasitəsilə seçilmiş dəyər zəncirlərinin inkişafını dəstəkləmək
- Aqrobiznesin/yeyinti sənayesinin maliyyə resurslarına çıxışını təkmilləşdirmək (kredit xətti)
- Baytarlıq və fitosanitar xidmətlərin təkmilləşdirilməsi və ərzaq məhsullarının təhlükəsizliyi sistemində imkanların/bacarıqların gücləndirmək
- Toxumçuluq sektorunu dəstəkləmək

Üç əsas komponent:

- Komponent A: Sanitar və Fitosanitar Xidmətlərinə dəstək
- Komponent B: Aqrobiznes Dəyər Zəncirlərinin İnkişafı
- Komponent C: Maliyyəyə Çıxış

Komponent A: Sanitar və Fitosanitar Xidmətlərinə dəstək

Problemlər

- İdxalın yerli mallar ilə əvəzləşdirilməsi və ixracatın artırılması imkanları mövcuddur, lakin keyfiyyət standartlarına cavab vermədiklərinə görə istehsalçıların bazara çıxışı məhduddur
- Ərzağın keyfiyyəti və təhlükəsizliyi sistemi tələblərə cavab vermir, vəzifələr 6 nazirlik/agentlik arasında bölüşdürülüb
- DBNX DFNX-nin potensialı məhduddur, xəstəliklərə nəzarət funksiyaları gücləndirilməlidir

Layihənin fəaliyyətləri

- Yeyinti məhsulların təhlükəsizliyi standartlarına uyğunluq üzrə həm dövlət (Hökumət sistemində fəaliyyət göstərən ərzağın təhlükəsizliyi üzrə müfəttişlər, idarəçilər və menecerlər) həm də özəl sektor üçün bacarıqların artırılması proqramı
- Aşağıdakılar vasitəsi ilə Baytarlıq Xidmətinin və Heyvan Xəstəliklərinə Nəzarət proqramının gücləndirilməsi: (i) *Özəl baytarlıq proqramının genişləndirilməsi*; (ii) *heyvan xəstəliklərinə nəzarət proqramının əhatə dairəsinin genişləndirilməsi*; (iii) *Heyvanların identifikasiyası və qeydiyyatı sisteminin yaradılması üçün stratejiyanın hazırlanması və Milli baytarlıq İnformasiya sisteminin inkişaf etdirilməsi*
- Baytarlıq təhsilinin keyfiyyətini artırmaq (Gəncə KTU-in Baytarlıq Fakültəsinin tədris laboratoriyasına dəstək, tədris proqramının inkişafı və təlim)
- Dövlət Fitosanitar Nəzarəti Xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi (potensialın yaradılması və laboratoriyaların gücləndirilməsi)

Komponent B: Aqrobiznes Dəyər Zəncirlərinin İnkişafı

Problemlər

- Köhnəmiş texnologiyalar, keyfiyyətli toxumların olmaması və istehsalçılar və emalçılar arasında əlaqələrin zəif olmasına görə keyfiyyətli və yüksək dəyərli məhsulların istehsalında çətinliklər
- İnkişaf etməmiş dəyər zəncirləri, istehsalçıların bazarlara çıxışının məhdud olması

Fəaliyyətlər

- Seçilmiş istehsal zəncirlərində istehsalçılar arasında faydalı tərəfdaşlığın qurulması və müasir istehsal və emal texnologiyalarının, infrastruktur və yeyinti məhsullarının təhlükəsizliyinə uyğunlaşmanın tətbiqi
- Toxumçuluq sektoruna dəstək, o cümlədən tədqiqat işlərinə, yeni sortların inkişafına, toxum müfəttişliyi xidmətlərinə və özəl toxum istehsalçılarına dəstək.

Komponent C: Maliyyəyə Çıxış

Problemlər

- Kənd Təsərrüfatının maliyyələşdirilməsinə ehtiyac lazımı səviyyədə qarşılanmır – sektorun kreditləşməsi kənd təsərrüfatı ÜDM-in çox kiçik payını təşkil edir, və regionda ən aşağı göstəricilərdən biridir
- Uzun müddətli investisiyalara çıxış məhdud olaraq qalmaqdadır

Fəaliyyətlər

- Aqrobiznesin investisiya ehtiyaclarını ödəmək üçün seçilmiş banklar vasitəsilə aqro-emal və digər aqro-biznes müəssisələr üçün uzun müddətli kreditlərin alınmasına imkanlar
- Kənd təsərrüfatının kreditləşməsində yeni maliyyə məhsullarının tətbiqi (*müqavilə əsasında istehsalı əvvəlcədən maliyyələşdirmək üçün mövsümi kreditlər, marketing müqavilələrinin maliyyələşdirilməsi*)

Layihədən gözlənilən faydalar

- Təsərrüfat səviyyəsində fəaliyyət səmərəliliyinin artırılması
- Təsərrüfat və sonrakı mərhələlərdə istehsal dəyərinin artırılması və istehsalçılar, ticarətçilər və emalçılar arasında sıx inteqrasiya
- Heyvanlarda və bitkilərdə yeni xəstəliklərin yayılması ehtimalı azalacaq
- Kənd təsərrüfatı məhsullarının rəqabətliliyi artacaq
- B və C komponentlərinin fəaliyyətlərinin tələbata əsaslanacağını nəzərə alaraq ənənəvi iqtisadi təhlillərin aparılması mümkün deyil. Eyni zamanda Komponent B çərçivəsində mümkün sub-layihələrin təhlilinin nəticələri həmin layihələrdə ERR 18-21% səviyyəsində gözlənilir. Kredit Xətti vasitəsilə maliyyələşdiriləcək sub-layihələrdə orta ERR 19 % səviyyəsində gözlənilir.

Dünya Bankı tərəfindən maliyyələşdirilən kənd təsərrüfatı/irriqasiya layihələrin nəticələri

İrriqasiya sektoru

- Samur-Apşeron kanalın 50 km hissəsinin təmiri, Mil Muğan kollektorunun tamamlanması
- 120,000 hektar ərazidə təsərrüfat daxili suvarma sisteminin bərpası, bərpa olunan SİB-lərdə suyun həcmi 40% artıb, məhsuldarlıq 23% artıb, 6,300 hektarsahədə suvarma sistemi yenidən qurulub
- Su istifadəçiləri Birliklərin (SİB) institusional gücləndirilməsi

Kənd Təsərrüfatına Dəstək Xidmətləri/Institusional İnkişaf

- DBXN-in institusional gücləndirilməsi (Baytarlıq laboratoriyaları avadanlıqla təchiz edilməsi, brusellyoz ilə mübarizə proqramın həyata keçirilməsi)
- Keyfiyyətli baytarlıq xidmətlərinə çıxış – 55 özəl məntəqəsinin (160 özəl baytar) yaradılması
- Əkinçilik institutunun fəaliyyəti yenidən təşkil olunub (tədqiqat proqramı təkmilləşdirilib)
- Özəl informasiya/məsləhət xidmətlərin modeli sınaqdan keçirilib

Kənd yerlərinin maliyyələşdirilməsi

- Kənd yerlərində investisiyaların artırılması. 24,000 fermer ümumi məbləği 80 milyon AZN təşkil edən 52,000 kiçik almışdır
- Uzun müddətli investisiya resurslarına çıxışın artırılması; orta həcmli aqrobiznes müəssislərinə 18 milyon \$ məbləğində 119 investisiya krediti verilmişdir, 1,300 yeni iş yeri yaradılmışdır
- İştirakçı bankların kənd təsərrüfatı sektorunun kreditləşdirilməsi sahəsində biliklərin artırılması